YIL : 1 SAYI : 10

Kuruluş tarihi : 25 İkinci Teşrin 1933

EDİRNE'DE

6 OK

Halkevi tarafından

Onbeş günde bir çıkarılır ülkü demeti

İmtiyaz sahibi ve
umumî neşriyat müdürü :
Akıncıoğlu İbrahim

15 Nisan 1934

Satış yeri :
Edirne'de Meriç kitaphanesi
Basıldığı yer: **Vilâyet matbaası**

İçindekiler

6 OK

Sayı : 10 15 Nisan 1934 Yıl : 1

Onbeşle bir :

HALKEVİ VE MİYDE

Bu günkü cemiyetlerin varlığı ; kuvvetlerindeki en ve boy bu cemiyetlerdeki «müşterek vicdan » ın kuvvetiyle ölçülür. Müşterek vicdanların taazzuv ve inkişafı için müşterek hayata; müşterek düşünüşe, müşterek amel ve aksülamellere ihtiyaç vardır.

Halkevi Türkün müşterek vicdanını kuracak; yapacak en emin bir vasıtadır. Halkevi Türk gencini birbirine ve hey'eti umumiyeyi millî ülküye ulaştıracak bir yoldur. Bu yolun ucu ufuk kadar engin; rengi gün kadar bellidir.

İçtimaî varlıkların uzvî varlıklara benzeyişi vardır. Bir fidanın büyümesi için nasıl çapaya; suya; toprağa ve havaya ihtiyacı varsa millî şuurun; millî vicdanın doğması; inkişafı için de millî havaya; millî muhite ihtiyacı vardır.

Vicdanlaşmamış millî heyecanlar sevkitabiîye benzer. Yalnız tehlike karşısında hareket ve kuvvet bulur.

Eski Yunan feylesoflarından birine nazaran insan; içtimaî bir hayvandır. İnsanın içtimaîliği ise cemiyete ait hadise ve müesseselere karşı olan alâkasiyle ölçülür. Bu itibarla cemiyete aite hadise ve müesseselere karşı alâkasızlık gösteren mahlûkların hayvandan farkları yoktur. Ve bu itibarladır ki; eski Türk hukukunda vatandaşın millî ve içtimaî hadiselerle alâkadar olması; intihaplara iştirak etmesi kanunlarla temin edilmişti.

Yine bu itibarladır ki eski Yunan sitelerinde; Romada vatandaşların memleket işlerine karşı alâkaları ; intihabata iştirak etmeleri kanunlarla temin edilmişti.

Yeni ve inkilâpçı Türkiyedeki içtimaî adam tipi artık çerçivelenmiştir. Bu çerçivenin sağcılığı; solculuğu ve ortası yoktur. Bir kül halindedir. Cümhuriyet memleketindeki içtimaî adam tipini; Halkevi adamı deye tarif ve hülâsa edebiliriz.

Yalnızca ferdî ve uzvî faaliyet insanla hayvanın iştirak noktasıdır . Yiyen , içen, gezen ve fizyolojik kaidelere uyan insanların cemiyet kârşısındaki vaziyetleri ehlî hayvahlardan farksızdır .

Bu gibi insanların tıpkı hayvanlarda olduğu gibi kafaları yalnız ve yalnız miydeleri için işler.

İçtimaî insanın ; kafası bir çok yerde ve bir çok zaman miydesinden ayrı olarak işler ve çalışır . Bu kafa yorgunluğunun; miydedeki pankırası faaliyetinden daha ziyade faideli olduğunu zikre lüzum görmüyoruz.

Halkevi ; bu memlekette miyde faaliyeti ile kafa çalışmasını yekdiğerinden ayıran bir ocaktır.

Halkevi iddiası; faal dokuz şubesiyle; en iptidaî insanı en mütekâmil birhale yükseltecek bir davadır. Bu davada alâkasızlık, miyde adamlılığı; insanlığın içtimaî vasfını inkâr etmek demektir .

Haykırıyoruz; Halkevi işi Türkün kalkınma ve yapınma işidir ve bizim bu işle alâkamız insanlığımızla ölçülür; miydemizle değil....

6 OK

Çiftçiliğe dair :

BÖCEKÇİLİK BİLGİSİ

— 4 —

Böceklere nasıl bakmalı ?

Böcekler tohumdan fışkırıp birinci uykudan uyanıncaya kadar geçen zamana böceklerin birinci yaşı denilir. Böcekler birinci uykudan kalkıp ikinci uykudan uyanıncaya kadar geçen zamana böceklerin ikinci yaşı, ikinciden kalkıp üçüncüden uyanıncaya kadar geçen zamana üçüncü yaşı keza üçüncüden kalkıp dördüncüden uyanıncaya kadar geçen zamana dördüncü yaşı ve dördüncüden kalkıp askıya çıkıncaya kadar geçen zamana beşinci yaş adı verilir.

SICAKLIK

Birinci yaşta olan böceklere santigrat (24) derece ve yahut tere yağı su kıvamını tutabilecek bir sıcaklık vermek lâzımdır. İkici, üçüncü ve dördüncü yaşlarda olan böceklere satigrat (23) derece yahut tereyağı boza kıvamını tutabilecek bir sıcaklık lâzımdır. Beşinci yaşta olan böceklere ise santigrat (22) (23) derece yahut tereyağı bal veya melhem kıvamını tutabilecek bir sıcaklık lâzımdır.

YAPRAK

Birinci ve ikinci yaşta olan böceklere verilecek yaprak yabanî ve ince kıyılmış olmalıdır. Yabanî yapraklar küçük olup erken açılır. Ve kenarları çok girintili ve çıkıntılıdır. Böceklere küçük yaşlarında böyle yabanî yaprak verilirse böcekler çok kuvvetli olur ve hastalanmadan çok mahsul verirler. Böceklere ilk yaşlarında daima ağaçların dikine gidip ve her taraftan fazla güneş gören dalların uçlarındaki yapraklar verilmelidir. Bunlar daha ziyade körpe ve kuvvetli olduğu için bunları yiyen böcekler çok kuvvetli olup bol koza verirler. Bazı cahil böcekçilerin yaptığı gibi bu yaşta olan böceklere ağaçların alt tarafında çıkan piçlerin yapraklarını yedirmek büyük bir yanlışlıktır. Çünkü böyle yaprakların kuvveti az olduğundan böcekler zayıf düşer ve hastalanırlar. Üçuncü yaşta hatta varsa dördüncü yaşta dahi böceklere erekeme yaprak verilir. Erekeme yetişmezse dördüncü yaşta olan böceklere aşılama yaprak verilir. Beşinci yaşta olan böceklere aşılama yaprak vermek daha iyidir. Üçüncü yaşta olan böceklere iri kıyılmış ve dördüncü yaşta olanlara filizle yaprak verilir. Beşinci yaşta olanlara dahi şimallarla yaprak verilir. Filiz ve şimallerle verilen yapraklar bir defa kerevetlerin uzunluğuna bir defa enine doğru konulur. Meydana gelen ıskara şeklindeki yatakların aralıklarından hava alınmış olur ve böylece böceklerin yataklarında bulunması çok fena olan küf dahi tutmuş olmaz. Böcekler hangi yaşta olursa olsun verilecek yaprak çok temiz olmalıdır. Böceklere tozlu, ıslak, çiğli, çuvallar içine çok doldurulup basılmaktan kırışmış, rüzgâr esen bir mahalde çok kalmakla suyunu çekip hafif kurumağa başlamış

Sağlık ve sağlamlık köşesi :

LEKELİ HUMMA

Lekeli humma da çok tehlikeli ve çok salgın bir hastalıktır . Bilhassa kalabalık yerlerde lekelihumma habasetini gösterir. Salgın bir halde insandan insana geçerek ailelerin ; köylerin hatta şehirlerin mahvolmasına sebebiyet verir.

Lekeli hummanın mikrobu henüz tespit edilmemiştir . Bu itibarla muayyen isimli bir mikrobu yoktur . Fakat yapılan tecrübelere nazaran bu hastalığın bilhassa bitler vasıtasıyla geçtiği anlaşılmıştır.

TEFRİH MÜDDETİ :

Sekiz günden yirmi sekiz güne kadardır. Fakat umumiyetitibariyle on iki gündür .

VASITA VE SEBEPLERİ :

Bu hastalığın bitten geçtiği muhakkaktır. Bu itibarla pislik bu hastalığın menbaı sayılır . Bilhassa hamamsızlık; kış mevsimi; bakımsızlık; sefalet; yorgunluk ve kalabalık bu hastalığı hazırlayıcı ve kolaylaştırıcı sebeplerdendir .

KORUNMA :

Bu hastalıktan kurtulmak için bitlerle mücadele şarttır . Bit ufak bir hayvan olmasına rağmen insan için çok tehlikeli çok muzır bir hayvandır . lekelihumma hastalığından kurtulmak isteyenler her şeyden evvel bitle uğraşmağa ; onun kökünü kazımağa mecburdurlar . . Ancak bu suretle Lekelihumma afetinin bir insandan diğerine geçmesine mâni olabiliriz .

Bitlerle mücadele çok kolaydır . Saçları uzun bırakmamakla baştaki bitlerin önüne geçebiliriz. Bit tutunabilmek için yağlı ve sıcak yerler arar. Vücudumuzu temiz tutmak; yemek yedikten sonra elimizi sabunla; sabun yoksa kum veya toprakla oğuşturarak yıkamak lâzımdır .

Çocuklarımızı bitten muhafaza etmek ; onları temizliğe alıştırmak hepimizin borcudur .

MUAFİYET:

Lekelihummaya tutulanlar bu hastalığa bir daha yakalanmazlar . Fakat her şeyden evvel bu hastalığa yakalanmamak lâzımdır .

S. A.

---

altında ateş yakılıp dumanlanmış ve sularını çekmek üzere (4 - 5) saat bekletmeden böceklere taze taze koparılmış yaprak verilirse hastalık olur. İşte bunun için yapraklar çuvallara doldurulurken basa basa doldurulmamalıdır. Ve yapraklar şimallerle nakledilirken çarşaflarla sarılmış olmalıdır . Yapraklar böcekhaneye varır varmaz tane halinde ise temiz bir yere boşaltarak (5) parmak kalınlığında olmak uzere serilir ve ara sıra bir yaba ile karıştırılır. Yapraklar şimallerle beraber bulunursa demetler çözülerek şımaller duvarlara eğri bir surette dayatılarak yerleştirilir. Üstündeki çiy uçmadan yaprak toplanmamalıdır. Yaprakların temizliğine tarif olunan veçhile dikkat edilirse böcerler hastalanmıyarak bol koza verirler .

M. A.

Seyahat notları:

AVRUPADA GÖRDÜKLERİM

— 7 —

Yirmi belediye dairesine ayrılan Paris şehrinin nufusu dört milyona yakındır ve otuza yakın hastanesi vardır. Bu hastanelerin hepsi meccanîdir. Umuma muavenet namındaki bir teşekkülün idaresindedir. Her birisinin bütçesi bu idarenin elindedir, Her ihtiyaç bu vasta ile idare edilir. Pek bol malzemeye malik olan hastaneler pek temiz değildir. Hatta birçoklarında hastalar banyo yapmadan elbiseleriyle salonlara ithal edilir.

Hastalıkları tedavi itibariyle hastaneler iki kısma ayrılmışlardır:

Bir kısmı yalnız bir nevi hastalıkların kabul ve tedavisile meşgûldür. Diğer birkısmı seririyatları ihtiva etmesi dolayısile her nevi hastaları kabule amadedir.

Hastanelerin umum yatak adedini yirmibin hesap edersek, Parise nezaran ikiyüz nufusa bir yatak isabet etmektedir. Bunlardan mâdâ bir çok da hususî kilinikler vardır ki buralarda hastalar kendi paralariyle yatarlar.

Pariste bir çok bulvarlar, caddeler, sokaklar dolaşırsınız hiç bir apartmanın kapısında ve yahut cephesinde asılmış bir doktor tabelasına tesadüf edemezsiniz. Bu hal hayretimi mucip oldu. Yabancı bir adam hekim ararsa bulamıyacak bir vaziyet var. Halbuki Parisin nufusuna nazaran da pek çok hekimi vardır. Gazetelerde hiç bir doktor ilânı bulamazsınız.

Caddelerde yalnız diştabiplerinin bazen ilânları gözünüze çarpar.

Burada hekimliğin ve hekimlerin yüksek kıymeti, kösterdiği bu tevazuundan da anlaşılır.

Hekimler iki kısma ayrılmışlerdır: bir kısmı yalnız hususî bir şube ile meşguldur ki bunlara mütehassis diyorlar.

Diğer kısmı pratisyen denilen ve mahalle hekimliği yapanlardır. Bu ayrılışa göre hekim hakkı da ona göre değişir. İhtisas sahibi olanlar muayene hanelerinde yüksek ücret alırlar. Mesela bir profesörün muayenehanesindeki ücreti bizim paramızla 40—50 liradır. Evinize gelirse 80—100 lira alır. Pratsiyen etibbanın ücretleri 3—4 liradır.

Eczahane; heman bizimkiler gibidir. Mamafih reçetesiz bazı ilâçlar da verirler.

***

Parisin pek çok sayılan müzeleri arasında şayanı dikkat olanları şunlardır:

Luvre, Lüksemburk, Kloni, Karnavale, Askerî müze, Goblen halı müzesi, Tarihitabiî müzesi, Liyyondönör, Trokadero, en nihayet Paris haricinde bulunan Versay. Bu saydığım müzeler birer saraydır. Büyük,muhteşem, günlerce, saatlerce gezmekle bitmeyen tetkike değer bir çok asarı ihtiva ederler.

Her birisinde asırların meydana getirdiği öyle nefis eserler vardirki insan karşılarında bakmakla doyamaz. Bilhassa

Köylerimizi tanıyalım:

SÜLEOĞLU KÖYÜ

Süleoğlu köyü Edirneye 35 kilometre mesafededir. Evvelce Bulgar köyü olan bu köyde tamamlanmamış bir kilise mevcuttur. Köyde 1 kireç 2 taş ocağı, 3 su değirmeni, çalışmayan bir un fabrikası vardır.

Ahalisi umumiyetle muhacırdır. Ortaköy muhacirleri 321, Yanbolu muhacirleri 302, Köprülü muhacirleri 330 da gelmişlerdir.

Nüfusu 600 dür. Mesahası tahminen 20,000 dönümdür. Halk Çavdar, Arpa, Buğday, Susam, Tütün zeriyatı yapmaktadır.

Arazinin yüzde 70 inden istifade edilmektedir.

Süleoğlu köyü muallimi
Atıf

---

resim ve heykeltıraşlikta dahiler yaratmiş olan bu memleket bugünkü ihtişamiyle hakikaten muhteşemdir.

Müzeleri parkları, bulvarları, sarayların bahçeleri her asrın gösterdigi inkilaba göre zekâ ve sanat emareleriyle doludur.

***

Luvr muzesi; ondördüncü asırdan onyedinci asıra kadar kralların sarayı idi. Kırallar bilahire burasını terk ederek saraya yerleşmişlerdi.

Onsekizinci asır imtidadınca Luvr bir akademi, bir arttist mektebi halinde kullanılmıştır. İşte bugün bu kocaman saray asırların ortaya koyduğu muhteşem eserlerle doldurulmuştur. Her katında saatlarca insanı meşgul eder öyle muazzam tablolar, heykeller deha ve sanat göze çarpar ki insan bunu hiç bir yerde bulamaz.

***

Karnaval muzesini gezerken bizi alâkadar eden bir tabloya tesadüf ettim. Bu, yirmisekiz Mehmet Efendinin 1721 de Paris ziyaretine dair yapılmış büyük bir tablo idi. Büyük bir alayla Luvr sarayından çıkan Mehmet efendiye muhteşem bir merasim yapıldığı görülüyor ve bizim ozamana ait millî elbisemiz, kavuklar, sariklar göze çarpıyordu. Bu müzede Parisin ve heyetiumumiyesiyle Fıransanın daha ziyade, kadın elbise modelleri teşhir edilmiştir.

***

Lüksemburk; Parisin göbeğinde eski Lüksemburk; sarayının bahçesi dahilinde bir dairedir. Şehirin ortasında ki bu büyük bahçe yazın ve kışın güzel havalarda halkın gezintisini, hava almasını, çocukların güneşten istifadelerini temin eder. Ortada büyük bir havuz, etrafta orman, çiçekler içinde çiftlerin gezindikleri görülür.

Y. Z.

Trakyada iktisadî tetkikler :

EDİRNEDE KOYUNCULUK

– 1 –

Koyun dünyanın en faydalı bir hayvanıdır. Etinden ; sütünden ; yününden ve boynuzundan istifade edilir..

Koyunu yalnız mer'a ve mandırada beslemekle kalmamalıdır. Koyundan ve koyuna müteallik istihsalâttan Firenklerin sınaî zıraat dedikleri bilgilerle istifade etmek lâzımdır.

Nasılki buğday haddizatında bir ziraat mahsulü iken fennin himmeti ile makarna oluyorsa; ziraat hayvanı olan koyundan da eğer yolunu bilirsek mükemmel ve fennî usullerle peynircilik; yağcılık; kefircilik yapabildiğimiz gibi büyük fabrikalar kurarak yünlerinden dokumalar ; kumaşlar ; boynuzlarından da bıçak sapları ve saire yapabiliriz.

Denilebilirki koyun; ilk insandan bu güne kadar en verimli bir servet ifadesi olmuştur . Bir çok ziraat maddelerimizde ve ehli hayvanlarımızda olduğu gibi koyundan da istifademiz çok geri ve iptidaîdir.

Halbuki başka memleketlerde koyunculuk çobanlık olmaktan çıkmış başlı başına bir sınaat halini almıştır. Bu verimli sınaatın inkişafı için binlerce kooperatif kurulmuş; milyonlarca lira kazanılmıştır.

Bilhassa Danimarkada; koyuna, koyunculuğa müteallik sanayiin inkişafı için teşekkül etmiş olan kooperatifler bu sanayii; devletin refahını temin edecek millî bir hale sokmuştur. Biz bu ve bunu takip edecek yezılarımızda Edirnemizin koyunculuğu ve koyunları ile meşgul olacağız.

Türkyemiz koyun itibariyle zengin bir memlekettir. Son devlet hesaplarına göre bugün memleketimizde resme tabi 11.768.109 koyun vardır. Bu adet dört sene zarfında aşağıdaki şekilde artmıştır.

Sene	Koyun
1929	10,184,524
1930	10,498,427
1931	11,762,343
1932	11,768,109

Görülüyorki her sene geçdikçe memleketimizdeki koyun adedi hissedilir şekilde artmaktadır. Bu şükre değer bir keyfiyettir.

Yine devlet hesap ve rakkamlarına nazaran bu gün Edirnemizde resme tâbi 216,518 koyun vardır. Edirnemizdeki koyun adedi dört sene zarfında aşağıdaki şekilde tahavvül etmiştir.

Sene	Koyun
1929	216,518
1930	177,228
1931	193,671
1932	216,758

Yine şükranla kaydedebiliriz 1930 ve 1931 yıllarındaki noksana karşı koyunculuğumuz 1932 senesinde kendisini toplamış ve koyun adedi vine 216,758 i bulmuştur.

Gençler diyorki :

Heykel

Yolcu dikkatle bak bu tunç esere
Milletin şahlanmış imanıdır bu !
Dün odur gökleri indiren yere ,
Yarını gösteren bir anıdır bu !

*
* *

Göğsünde toz oldu , nice dalgalar ,
Sesinde tarihin akışı vardır.
Açtığı her çığır güneşe çıkar ,
Yüzünü her gören bil batiyardır !

M. Uluğ

Edirnemizin genişliğini göz önüne alacak olursak bu hesaba göre on kilometre murabbaı yere 256 ve nüfusu nazarı itibare alacak olursak 100 nufusa 128 koyun düşmektedir.

Yukarıda Türkiyemiz için koyunu çok ve zengin bir memleket demiştik. Tabiî bu zenginlikte esas olan ölçü memleketlerin genişliğidir .

Aşağıdaki rakamlar Türkiyemizin koyunculuk itibariyle diğer bir iki devletle boy ölçüsünü gösterir.

Memleket	Koyun
Türkiye	11,768,109
Fransa	10,775,000
İtalya	11,574,000
Peru	11,334,000

Aşağıdaki rakamlar da Edirnemizin 932 senesindeki koyun vaziyeti ile diğer şehirlerimizin koyun vaziyetini gösterir .

Şehir	Koyun
Adana	120,423
Balıkesir	329,958
Bursa	211,810
Çorum	156,358
Edirne	216,758
Eskişehir	327,154
Yozgat	284,513

\- Bitmedi -

F. Ş.

Cümhuriyet kanunlarından:

Köy kanunu

— 10 —

İnsanlar gibi bazan hayvanlar da hastalanırlar.. Hayvan hastalıkları da sarîdir. Bazan bir öküz vebası bütün hayvanlarımızı mahveder. Biran içinde hepimizin varlığını yok eder. İşte böyle köyümüzdeki hayvanlarda salgın ve bulaşık bir hastalık görülürse derhal hükûmete haber vermek lâzımdır. Hükûmet her yerde ; her zaman olduğu gibi bu sefer de bizim yardımımıza koşar . Elimizden tutar. Bize öğüt verir .

Böyle bir felâket karşısında eğer telefonumuz varsa hemen telefonla nahiye müdürüne haber veririz. Belki her köyde telefon yoktur. Bu sefer hemen bir atlı salarız.Nahiye müdürü vaziyeti hemen bu işlerle meşgul olan memura bildirir. Şayet nahiye merkezinde bu işlerle uğraşan bir memur yoksa nahiye müdürü kaymakamı haberdar eder. Kazadan veyahut nahiyeden memur gelene kadar hasta hayvanı sağlamlardan ayırmak lâzımdır. Bundan başka hasta hayvanla bulunmuş olan diğer hayvanları da köyün hasta olmayan hayvanlarından ayrı bulundurmamak; karıştırmamak lâzımdır. Kaza merkezinden veya nahiyeden gelecek baytarın; memurun öğütlerini dinlemek; emirlerını yapmak lâzımdır. Bu öğütler; bu emirler hep bizim kendi hayvanlarımız ; binnetice kendi iyliğimiz içindir. Köylünün yapmağa mecbûr olduğu işlerden biri de; su basması karşısında el ele vererek bu felâketın önüne geçmektır. Bilseniz ne kadar fenadır... Meselâ; komşularımızın Ali dayı gice gündüz çalışarak bir kaç dönüm yer ekmiştir. Ali dayı bu ektiği yerden kazandığı para ile gazını alacak; şekerını ; tuzunu; üstünü; başını temin edecek bütün bunlardan başka hükûmete karşı borclarını ödeyecek; vergisini verecektir. İşte Ali ağanın böyle gece gündüz çalışmak suretiyle vücûda getirdiği tarlasının bir gün kudurmuş bir sel tarafından harap edilmesine vicdanınız ; razı olurmu ? Tabiî olmaz . Çükü Ali ağa herşeyden evvel bizim komşumuzdur ve bir Türktür.Komşuların yekdiğerini sevmesi; bütün Türklerin sıkı ve kopmaz bir bağla bağlı bulunması lâzım değilmidir? İşte komşumuz bulunması itibariyle kendisini sevmeğe mecbur olduğumuz ve Türk olması itibariyle de sıkı ve kopmaz bir bağla kendisine bağlı bulunduğumuz Ali dayının bu felâketi karşısında biz seyircimi kalacağız?

Tabiî hayır..

Heman paçalarımızı sıvayarak Ali dayının imdadına koşmamız lâzımdır. Çükü komşumuzun felâketi kendi felâketimizdir. Her hangi birimizi üzecek bir dert; bir iztirap bizi de ayni şe-

Kanunu medeniye göre:

Evlenme; karılık, kocolık ve boşanma

8 - AYRILIK VE BOŞANMA: Evliliği devam ettirmek bir hak olduğu gibi bir vazifedir. Millî birlik ilk kuvvetini aileden alır; aile onun temelidir. Bu temelin sebepsiz sarsılmaması icap eder. Aileyi teşkil etmekte serbest olan kadın ve erkek onu çözmek hususunda aynı serbestiye malik d e ğ i l d i r. İki taraftan biri aile bağını koparmak hususunda serbest olmadığı gibi iki tarafın rızalariyle bu bağı çözmelerine de imkân yoktur. Mühim ve muayyen sebepler mevcût olur ve bu sebeple evliliğe devam iki taraf için veya iki taraftan biri için çekilmez bir hale gelirse o zaman evlilik bağı çözülebilir.

Evlilik ancak mahkeme karariyle ortadan kalkar. Evliliğin büsbütün çözülmesine (boşanma) diyoruz. Boşanma sebepleri mevcut olduğu halde davacının (ayrılık) istemeğe hakkı vardır.

AYRILIK : Evlenme bağı çözülmediği halde iki tarafın ayrı evlerde oturmalarıdır. İki tarafın karı ve kocalık hak ve vazifeleri, sadakat, müzaharet, yardım ve iaşe borçları devam eder. Ayrılık müddeti bir seneden üç seneye kadardır. Bu müddeti hâkim tayin eder. Bu müddet içinde iki taraf barışırlarsa evlerini birleştirirler, barışmazlarsa boşanma için mahkemeye müracaat ederler. Boşanma sebepleri mevcût olduğu ve iki tarafta boşanma istedikleri halde, iki tarafın barışmaları ihtimali varsa, hâkim bunların ayrı yaşamalarına hüküm verir. İki taraf ayrılık istemişlerse boşanmaya hüküm verilemez.

9 - Boşanma sebeplerini yazıyoruz. Bunlar haricinde hiç bir sebeple boşanma istenemez :

A - ZİNA : Karı veya kocadan birinin yabancı bir erkek veya kadın ile cinsî münasebete girişmeleri ve yabancılarla karı koca gibi yatıp kalkmaları-

---

kilde üzer.

Türklük; aralarında kan ve ahlâk bağlari ile yekdiğerine bağlanan insan topluluğudur.

Biz Ali dayıya yardım etmekle kendimize ve hükûmetimize yardım ediyoruz. Çükü bir köyün refahı orada yaşayan bütün köylülerın refahı ile kabildir. Biz paçalarımızı sıvayarak Ali dayının tarlasını harap etmek özere bulunan seli durdurursak Ali dayiya çok büyük iylik yapmiş oluruz. Ali dayi aç ve zahiresiz kalmaz. Hükûmete karşı olan borçlarını; vergilerini verir. Biz de komşumıza; bir Türke yardım ettiğimiz için haklı bir sevinç duyarız.

Görüyorsunuzki kanun hiç kimseye hiç bir zaman boş yere; şunu yapınız; bunu yapmayınız dememiştir. Kanunun her emir ettiği şeyde mutlaka bizim için bir iyilik vardır.

İşte bu iyiliği bizim büyüklerimiz bulmuşlar ve düşünmüşlerdir.

S. R.

dır. Bu halin devamlı olması şart değildir. Bir defa yapılan zina boşanmaya sebep olabilir.

Zinanın yapıldığına kanaat verecek hareketlerin sabit olması boşanma için kâfidir. Bir erkeğin bir sebep olmaksızın yabancı bir kadınla bir evde yalnızca kaldığı veya bir erkeğin yabancı bir kadınla gizli yerlerde konuştuğu veya hizmetçi tutmaya kudreti olmayan fakir bir adamın evinde hizmetçi namı altında ahlâksız bir kadın bulundurduğu anlaşılırsa zinayı sabit addetmek kabil olur.

Bu sebeple boşanma davası açmak hakkı zina yapan erkeğin karısına ve eğer kadın zina yapmış ise kocasına aittir.

Zinayı haber aldıktan sonra altı ay içinde dava açılmalıdır. Altı ay geçerse dava açmak hakkı kaybolur. Zinadan itibaren beş sene geçtiği halde davacı, zinadan haberi olmadığı için, dava açamamış ise dava hakkı yine düşer. Zina yapanın karı ve kocası onu afetmiş ise artık boşanma davası dinlenemez.

B - CANA KAST: Pek fena muameleler. karı kocadan biri diğerinin hayatına kast etmiş, öldürmeğe, yaralamağa kalkışmış ve ya insana yakışmayacak derecede fena muamelelerde bulunmuş, dövmüş, sövmüş, çok agır işlerde kullanmış, çok ağır iftiralarda bulunmuş ise bu fenalıklara uğrayan taraf boşanma isteyebilir; davacı bu fenalıkları öğrendikten sonra altı ay geçmiş ve ya fenalıkları öğrenmeden beş sene geçmiş ise dava açmak hakkını gayp eder, fenalık yapanı af etmiş ise davası dinlenmez.

C - CÜRÜM VE HAYSİYETSİZLİK: Karı kocadan biri adam öldürmek, yaralamak, hırsızlık yankesicilik, dolandırıcılık, kadın oynatmak, iptila derecesinde kumar oynamak, genç erkeklerle düşüp kalkmak, kız kaçırmak gibi itibarını kıracak bir suç işlerse diğer taraf boşanma istemek hakkını haiz olur.

Karı kocadan birinin sarhoşluk kumarbazlık gibi hareketleri, ve ya umumhane işletmek, adî bir şekilde meyhanecilik yapmak gibi muhitinde haysiyetsizlik sayılan işlerile diğer tarafın kendisiyle birlikte yaşamasını çekilmez bir hale koyar; şeref ve haysiyetini kırarsa bu hayatı çekemeyen tarafın boşanmaya hakkı vardır. Ne gibi hallerin ve işlerin haysiyetsiz sayılacgı iki tarafın seviyesine göre hâkim tarafından takdir olunur.

Ç - TERK: Kararı kocadan biri evlenmenin yüklediği borcları ve vazifeleri yapmamak için eşini, evini ve barkını terk ederse ve ya her ne sebeple olurse olsun evini terk ettiği halde haklı bir sebep olmaksızın evine dönmezse ve bu ayrı yaşama üç aydan fazla devam etmiş ise diger taraf boşanma isteyebilir.

Askerliğini yapmak ve ya para kazanmak gibi haklı sebeplerle evini terk etmek boşanmaya eebep olmaz. Kocasının evine yabancı bir kadın almasıdan veya sıhhatının tehlikeye düşmesinden veya fena muamelelere uğramasından dolayı evini terk eden kadını kocası boşayamaz.

Terk sebebile boşanma davası açmak için terkten itibaren en aşağı iki ay beklmelidir. Bu iki ay içinde terk eden evine dönmezse asliye hukuk mahkemesine müracaatla (eve çagırma) yı istemelidir. Mahkeme evini terk edene (eve dönmesini ihtar) eder yani eve çağırır Bu çağırmadan iytibaren bira beklemelıdir. Yine eve gelmezse o zaman terk sebebiyle boşanma davası açılabilir.

Mahkeme marifetiyle eve çagırmadan yani eve dönmesi ihtar edilmeden boşanma davasını açılırsa dava ret edilir. D - AKIL HASTALIĞI: karı kocadan biri akıl hastalığına düşerse diğer taraf boşanma isteyebilir; bunun için hastalığın en aşağı üç senedenberi devam etmiş olması ve eyilişmesi kabil olmadığı hakkında doktordan rapor alınması lazımdır. Aynı zamanda bu hastalık sebebile bir arada yaşamak diger taraf için çekilmez bir hale gelmelidir.

Hastalık aile üstüne çökmüş bir felakettir. Bu felâkete iki tarafın beraberce katlanmaları ve el birliğile hastalığı gidermeğe hiç olmazsa felâketi azaltmağa çalışmaları insanlık ve evlilik vazifeleridir. Şafkat ve merhamet hisleri körleşmedikçe ve insanlıktan sıyrılmadıkça kendisine hayat arkadaşlığı etmiş bir insan hastalığı sebebiyle bakılmağa gözetilmeğe mühtaç bulunduğu bir sırada yüz üstü bırakılamaz. Bunun içindirki her akıl hastalığı boşanma sebebi olmadıgı gibi diger her hangi bir hastalıkta boşanmaya sebep olamaz. Çocuk yapamamak ? rahim hastalıgı dolayisile eşileduşüp kalkamamak, verem gibi hastalık sebebiyle münasebetten men edilmiş olmak, el ve ayaklarından veya diğer uzuvlarından birini gayp etmiş olmak gibi haller boşanma sebebi değildir.

E - GEÇİMSİZLİK VE İMTİZACSIZLIK: Karı koca arasında ufak tefek anlaşamamazlıklar münakaşalar boşanmayi icap etmez. Ancak geçimsizlik birlikte yaşamayı çekilmez bir hale koyacak derecede şiddetlenirse sebebi ne olursa olsun kadın ve erkeğe boşanma istemek hakkını verir. Bu geçimsizliği çıkaran veya artmasına sebep olan tarafın boşanma istemeye hakkı yoktur.

10 - Boşanmadan evvel boşanma davası Boşanma isteyen taraf evvelâ sulh mahkemesine giderek barıştırma davası (sulh teşebbüsü) yapması lâzımdır. Sulh hâkimi iki tarafı çağırır , barıştırmağa çalışır. Barışmazlarsa boşanma ıçin Asliye mahkemesine müracaat edilir. Barıştırma davası açılmadan boşanma davası açılmış ise diğer taraf bunu ileri sürerek itiraz ederse boşanma davası reddolunur.

11 - Boşanma sebepleri nasıl ispat edilir Boşanma için gösterilen sebeplerin mevcût olduğuna hâkimi inandıracak şahitler , mektuplar , doktor raporları gibi her türlü delil gösterilebilir, iki tarafın bu sebeplerin mevcût olduğunu kabul etmeleri kâfi değildir. Bu hususta yemin verdirillmez .

12 - BOŞANMA DAVASI HANGİ MAHKEMEDE AÇILIR: Boşanma davalarına Asliye hukuk mahkemeleri bakar. Koca dava açacak ise kendi yerleştiği yerin mahkemesine gider . Kadın dava açacak ise bakılır: eğer kocasından ayrı yaşamaya hâkim tarafından selâhiyet verilmişse yerleştiği yerde , eğer ayrı

İktisadî :

Kooperatifciliğin faziletleri

Geçen yazımızda kooperatifciliğin herşeyden evvel bir seciye işi olduğunu izah etmiştik. Bu sefer de kooperatifciliğin faziletlerinden bahsedeceğiz.

Meşhur iktisatcı Şarl Jit kooperatifciliğin faziletlerini tespit ederken bunların başına «daha eyi yaşamak» düsturunu koymuştur. Daha eyi yaşamak demek, hayatın bugünkü müşkül vaziyetleri ve sarsıntıları karşısında mümkün mertebe kolay ve üzüntüsüz bir yaşayış teminetmek demektir. İrat sahibi ve geliri yolunda olanlar mevzuumuzun haricindedir. Fakat, koluyla ve kafasıyla çalışan ve bir ecir hayatı yaşayan kimseler için daha eyi yaşamak zarureti her şeyin fevkindedir. Çünkü; bu gibiler esasen her günkü sürekli ve devamlı işleriyle uzviyyetlerini yıprattıklarından buna mukabil daha iyi bir yaşayışa mazhar olmak haklarıdır. Bu ise ancak eyi gıda almak, sıhhî meskenlerde yaşamak ve uzviyyete maddî ve manevî kuvvetler temin edecek vasıtalardan istifade etmekle mümkün olabilir. Bütün bunları bir kafa veya kol amelesi tek başına ve hiç bir iktisadî teşekkülün

---

yaşamaya selâhiyeti yok ise kocasının yerleştiği yerde davayı açar.

13 - BOŞANMADA KABAHATLIYE VERİLEN CEZA : Boşanmada kabahatlı olan tarafın bir seneden az iki seneden fazla olmamak üzere tayin edeceği bir müddet içinde evlenememesi ceza olarak hâkim tarafından hükmolunur.

14 - BOŞANMA HALİNDE KABAHATSIZ KARI VE KOCANIN HAKLARI: Boşanmada hiç bir kabahatı olmayan kadın veya erkek kabahatlı taraftan; tazminat olarak para istemeğe hakkı vardır. Kabahatsız karı veya koca boşanma ile sefalete dürşerse diğer taraftan bir sene müddetle nafaka istemeğe hakkı vardır.

15 - BOŞANMA VE AYRILIKTA ÇOCUKLAR NE OLACAKTIR: Çocukların vaziyetini hâkim boşanma kararında gösterir. Hangi tarafa bırakılacağını takdir etmek hâkime aittir. Çocuklar hangi tarafa bırakılmış ise velâyet, (babalık) hakkını o taraf kullanır. Diğer taraf ta çocukların nafakasına hâkimin tayin edeceği miktarda yardım etmek suretiyle iştirâk eder. Çocukların hangi tarafa bırakılacağı hususu çocukların menfaatları gözetilerek takdir olunur.

- Bitti -

M. İ.

ortağı olmaksızın temin edecek kudrette değildir. Bilhassa iktisadî sarsıntıların iycabı olarak gıda ve eşya fiatlarındaki ademi istikrar , bunu büsbütün imkânsız kılar. Bu vaziyet karşısında bir kol ve kafa işçisinin mutlak surette bir kooperatife âzâ olması ve günlük yiyeceğini olsun, oradan hem daha ucuz , hem daha eyi ve nefis bir surette tedarik etmesi lâzımdır. Kaldı ki, kooperatifciliğin inkişaf ettiği yerlerde bu iş sade bir iaşe meselesine münhasır kalmaz ve ortaklarına maddî ve ahlâkî her türlü konforu haiz meskenler de temin eder. Bu, bizim için bir istikbal işidir. Bununla beraber bugün Edirne'de bir istihlâk kooperatifi vardır ki, kafa ve kol amelesi ile bütün emekçi sınıflar , halk ve köylüler günlük yiyeceklerini buradan temin ederlerse, hem daha ucuz, hem daha eyi bir surette yaşamak imkânına kavuşmuş olurlar.. Bu hareket ayni zamanda güzel bir memleket işi demek olur. Edirne memurlar istihlak kooperatif , bir başka defada dediqimiz gibi bütün Edirne halkının ve Edirde köylüsünün malı olmalı ve onu en yakın bir zamanda bütün halkın istihlâk mağazası halıne sokmalıyız.

Kooperatifin faziletlerınden biri de ortaklarını peşin para ile alışveriş etmeğe alıştırmasıdır. Zengin olanlar her zaman peşin para vermek suretile alışveriş ettiklerinden malın hem iysini ve hem daha ucuz bir fiyetle alırlar. Lakin, işçiler ve memurlar için vaziyet böyle değildir. Onlar bütün alışverişlerini ay veya hafta sonünda ödemek şartiyle yaparlar. Halbuki borç ile alış, verış yapmak istiklâl ve hüriyetsizlikle müsavidir. Hele mağaza ve ticarethane sahibi mühtekir bir adamsa bu borç bir türlü bitmek ve ödenmek bilmez. Maaşını vaktinde alamayan memur veya amele binbir türlü hicapla kıvranmak mecburiyetinde kalır. Hele tüccar olan zat biraz da kabaca bir adam olursa, ozaman müstehlik çok müşkül bir vaziyete düşer. Yolunu evini degiştirmek veya adresini saklamak gibi küçüklüklere tenezzül eder. Böyle bir hayat hiç şüphesiz üzüntülü ve iztiraplı bir hayattır ve bugün hemen heryerde bunun bir çok örnekleri vardır ki bu kabil yaşamalara telbete «iyi yaşamak» denemez..

Kooperatif , işte bu üzüntülü ve iztiraplı hayatı bertaraf etmek ve kendi ortaklarına daha iyi yaşamak ve daha temiz bir insan olmak imkânını bahşeylemek için «peşin tediye» usulünü bir düstur olarak kabul etmiş ve kooperatifciliği tetkik edenler bunu bir fazilet diye tespit eylemişlerdir. Filhakika bu düstur çok yüksek ve çok ideâl bir fazilettir . Çünkü müstehlik için temiz , hür ve müstakil bir hayat bahşeder.

Bu satırları okuduktan sonra akla gelen ilk şey budur : Bir işçi veya bir memur peşin para ile alışveriş edebilirmi ? Bu suale bilâ tereddüt «evet» cevabını verebiliriz . Bir kooperatör ecir olsun , aylıklı memur olsun bütün alış , verişlerini peşin tediye ile yapmak terbiyesini kendi kooperatifinden öğrenir. Çünkü; koo-

Tavzih ve itizar

Geçen sayımızın ondördüncü sahifesinde proğramımıza müteallik yazıda tertip, ve tashih yanlışlıkları olmuştur. Proğramımızın o kısmının metnini aynen yazıyor okurlarımızdan özür dileyoruz :

Hukuk ve idare bahisleri

Halk ve hükûmet münasebetleri; istida nümuneleri; şikâyet tarzları; köy kanunu tatbikatının kolaylaştırılması için öğütler; alelumum kanun manasının halka anlatılması ; cümhuriyette memurun vasfını izah ; cümhuriyette vatandaşların vazifeleri ; cümkuriyette vergiler hakkında izahat, bütün bu bahislerde eski devirlerle mukayeseler; mümkün oldukça bu mevzular üzerinde köylü ağziyle hikâyeler ve misaller ; cümhuriyet; vatan; millet; devlet; hükûmet; meclis; fırka ve halkevi manâlarını halka anlatmak...

Tarih ve coğrafya bahisleri:

Köylünün kavrayacağı şekilde mücmel ve müselsel bir Türk tarihi yazmak; Gazinin hayatını anlatmak, İstiklâl harbine ait anektodları , atsız kahramanların hikâye ve menakabını toplayarak yazmak; komşu devletler hakında umumî malûmat; ithal ve ihraç vaziyetleri; mamulât; mesnuat ve bilhassa bizimle alış veriş iytibariyle münasebetleri.. Onbeş günlük mühim dünya ve memleket haberleri.

---

peratif son asrın iktisat âleminden doğan bir teşekküldür. Böyle bir teşekkülün müspet bazı düstûrlar, formüller ve rakamlar üzerine kurulduğunu söylemek zaittir. Böyle bir teşekkülde ilk aranacak iş, hikâye, masal ve edebiyat değil, hesap ve rakamdır. Her kooperatör kendi hesabını , kazancını en küçük teferruatına ve santimine kadar bilmek ; yapmak ve sarfiyatını da ona göre tanzimetmek mecburiyetindedir. Yorganından fazla uzanmak; « adam sen de.. » deyerek fuzuli masraflara boğularak borcunu karşılayamıyacak kadar açılmak, hiç bir zaman kooperatörün yapacağı işlerden değildir . Eğer hesabımızı , kazanç ve masrafımızı tevazün ettirmek suretiyle bilecek olursak, ozaman veresiye alışveriş etmeğe lüzûm kalmaz ve binaenaleyh hayatımız yoluna girer.. İyi , müstakil ve hür bir ömür süreriz.

Gerçe bazı kooperatiflerde veresiye alışveriş yapılmak usulü de kabul edilmiştir. Fakat, kooperatifin esas gayesi, ortaklarına «peşin tediye» terbiyesini vermek olduğundan bu kabil hareketlere cevaz verilemez. Mecburiyet halinde ise bu kooperatiflere bitişik ikraz sandıkları yapmak ve ortaklara veresiye mal yerine, borç para vermek daha doğru ve daha iyi olur. Çünkü; veresiye muamele yapmanın kooperatif için iki büyük zararı vardır: ortaklarına kooperatifciliğin kabul ettiği «peşin tediye» terbiyesini vermek ve kendi varlığını tehlikelere sokmak...

— Peşin para ile ve kazancımız nispetinde harcamaya başladığımız gün, emin olalım, bu günkü üzüntülü ve iztiraplı hayattan kurtulduğumuz gündür. *—devam edecek—*

M. Ş.

Tarihî notlardan :

EDİRNE MEZARLIKLARINDA..

— 3 —

Viyananın artık günleri sayılıyordu. Çünkü içindeki askerin kuvveimaneviyesi bozuk olduğu gibi korkunç bir hastalık ta salgın halinde hüküm sürüyordu. (Alman müverrihleri muhafaza kuvvetinin 13 bin sıra askeri ile ahaliden toplama 7 bin gönüllü kişiden ibaret olduğunu söylüyorlarsa da bu her halde yanlıştır.) Fakat genç vezir burada da büyük bir yanlışlık yaptı. Elindeki askerin hepsini birden Viyana üzerine saldırıp yürüteceğine pek çoğunu çapırla, akına saldı. Otuz, otuzbeş saat uzaklıklara kadar Viyana etrafını çesçevre yağma ve gart ettiler. Yüzbinlerle koyun, keçi, onbinlerce sığır ve at, onbinlerle kadın ve erkek esir, binlerle araba eşya, altın, gümüş ordugâha getirilmiş, Viyana etrafı bir panayır yerine dönmüştü. Bu çapullardan, yağmalardan pek zengin olan askerler elde ettikleri malları yüklenince memleketlerine ulaştırabilmek için sıvışmaya, ordudan sıvışabilmenin kolayını aramağa başladılar. Hatta bu savaşta bulunan bir gazi muharririn yazdığını aynen şuraya yazayım: «Velhasıl Beç'eye (Türkler Viyanaya Macarlardan işittikleri gibi Beç derler) varmazdan mukaddem neferat zengin olmakla bayraklarını bırakıp bu kadar kerre yüzbin adamdan metreslerde neferat kısmından onbin adam yok idi. Evvelce ırgatlıkla geçinmekte olup kesesinde hiç bir vakit para görmemiş olduğu halde bu cenge gidip te bu para ve mal bolluğunu görünce azdılar; dince haram olan her türlü fenalıkları aşikâre yapmağa başladılar. Ordu bir panayır yerine döndü. Her çadırda türlü türlü rezalet oluyordu.»

Ordunun kısmı küllisi çapulda iken Viyananın muhasarası da tedricen devam etmekte, adım adım ilerilenmekte idi. Hendek zaptolunmuş, Türk askeri Hendek'in içine sokulmuştu. Yer yer lağamlar işletiliyor, bazan yer altında lağam kazarken düşmanla karşılaşılarak dövüşülüyordu. Bir kaç kerre kale içine kadar girildi. Hatta ezan okundu. Fakat bütün ordu, kalenin fethine yörüyüşe memur olmadıkları için Viyana alınamadı. Bu kanlı savaşlarda nice değerli ve ciğerli adamlarımız şehit, orta çadırlarının arkasında koca bir şüheda mezarlığı peyda olmuştu. Viyana muhasarasında şehit olanlardan Rumeli valisi küçük Hüseyin paşanın yüce adını burada anmayı boynumuza bir borç bilir, vatan ve Türk bayrağının şerefi için Viyana kalesi altında yatmakta olan o yeğitleri bu sahifelerden selamlarız.

Tarihlerde görmediğim, fakat okumuş ve bilgili bir ecnebiden vaktiyle işittiğim bir vak'ayı burada hikâye etmeği kendime bir borç biliyorum. « Viyana kalesi içinde bir

simitçi fırını varmış ki cephaneye yakın bir yerdeymiş. Bir gece fırıncı fırınında çalışırken yer altında bir kazma sesi işitmiş, ilkin korkmuş, lâkin sonra dikkatle dinleyerek Türklerin yer altından cephaneye doğru lâğam yörütmeğe çalıştıklarını yoranlamış. Kont Istaremberg'e her sabah yapmakmta olduğu çörekleri o sabah ay şeklinde yaparak götürmüş. Hilâl şeklindeki çörekleri görünce Kont merak ederek simitçi - yi çağırtıp bu şekilde yapmasının sebebini sormuş. O da yer altından işittiği sesleri anlatarak Istaremberg in nazarı dikkatini celbetmiş. Yapılan araştırmalar neticesinde filhakika fırının altında Türk lâğamı bulunmuş, iki üç gün sonra Viyana cephanesini havaya uçurarak şehrin Türkler tarafından belki zaptolunmasına sebep olabilecek bu teşebbüsün akîm kalması işte bu simitçinin rastgele uyanıklığı yüzünden olmuş. »

Mamafih Mustafa paşa askere yürüsün emri verse Viyana her halde fetholunacaktı. Lâkin o hırslı vezir, Viyananın vire ile alınmasını, dillerde dastan olan zenginliğinin askerlerce yağma edilmemesini isteyor, yörüsün emri vermiyor, askeri akınlarla meşgul ediyordu. Muhasara kırk günü geçti. Herkese bir bıkkınlık, usanç gelmeğe başladı. İşte bu sırada Tunanın öbür tarafına Pojin üzerine gönderilmiş olan kıral Tökeli Emre ile Eğre valisi Hüseyin paşanın düşmana yenilerek çekildikleri öğrenildi.

Rabe üzerindeki köprüleri muhafazaya memur olan Bodin valisi uzun İbrahim paşa yanındaki askerle birlikte Viyana muhasarasına davet edilerek askerin maneviyatını takviye etmek istediler.

Türkler, memulün hilâfına olarak Rabe, Komran adası gibi müstahkem yerleri geride bırakıp Viyana üzerine gelince imparator, vaziyetin kötülüğünü Papaya bildirmiş, ondan yardım istemişti. Romadaki Katolik kilisesi ise ansızın olan bu Türk hücumundan telâş etmiş, bütün Hıristiyanlık âlemini Viyanaya yardıma koşmağa teşvik, umumî perhiz ilân etmiş, bu cenkte ölen Hıristiyanların doğru cennete gideceklerini müjdelemiş, bütün kiliselerede Hıristiyanlara acıması için Meryem anaya yalvarılmasını tenbih eylemişti.

Papanın bu davetine ilk icabet eden bundan önce bir kaç kere Türk kılıncı yiyerek amana düşmüş, Türklerden sulh dilenmiş olan Leh kıralı Lfan Sobiyeski, millî menfaatlarından ziyade duygularına tabi olarak büyük bir ordu ile Viyananın imdadına yürümüştü. Bu haberi alan Mustafa paşa, otağında yine danışık yaptı. Uzun İbrahim paşa muhasaranın kaldırılması reyini ileri sürdü. Fakat merzifonlu bir türlü muhasaradan vazgeçemiyor, halâ Viyanayı almayı umuyordu. Kırım hanı Murat Giray ile uzun İbrahim paşayı Lehlilere karşı gönderdi. Fakat çok doyumluk almış, koyunları, koltukları dolmuş olan Tatar askeri Hanlarını dinlemediler; Serdarın emrine itaat etmediler. Lehliler, İbrahim paşa ordusunu da bozarak Viyana üzerine geldiler. Merzifonlu, yanında kalan

askerle yine düşmanla çarpıştı. Fakat Leh ve Alman ordularının Viyanaya girmelerine manî olamadı . Artık iş işten geçmişti.

12 Eylül 1683 ve 20 ramzan 1094 pazar günü, bir kaç gündenberi olan savaşlardan yüreklenen düşman, Türk ordugâhına hücûm etti. Askerimizin yüzü dönmüştü . Türk çadırlarına girmeğe başladılar . Fakat düşman ordusunun inzibatı çok mükemmel olduğu için irtibatlarını kaybetmiyorlar, dağılmıyorlardı. Göya ki 170 sene evvel Haçovada uğradıkları elîm mağlûbiyeti hatırlıyarak doyumluk sevdasına düşmeyorlardı . Kara Mustafa paşa, halâ galebeden ümidini kesmemiş , elinde ok ve yayla askeri cenge teşvik ediyordu . Köprülü Mehmet paşanın biraderi Amca Hasan ağa (meşhur Amca zade Hüseyin paşanın babası) sadrazamın yanına gelerek ;

— Harp artık kaybedilmiştir . Sancağışerifi kurtaralım dedi. Paşa, yine harbe devamda israr etti. Fakat Amca Hasan ağa ağlayarak:

— Behey oğlum, behey Sultanım iş işten geçti . Şimdiden sonra düşmana karşı durulurmu ? Seni bu hale getiren, hep inadındır. Köprülerin düşman tarafından zaptolunduğuna dair asker arasında bir haber de yayıldı. Sen, askerin ruhusun. Buyurun gidelim. Sancağışerifi aldırırsak kıyamete değin siperi lânet oluruz." Dedi.

Kara Mustafa paşa ister istemez ayağa kalkıp iskemle üstüne çıktı . Bir koltuğuna Amca Hasan ağa, bir koltuğuna Siyavuş paşa girip Yanıkkale altına çekildiler.

Filhakika Jân Subyeski daha önceden Komran adasına, Rabe kalesine kendinin yardıma gelmekte olduğunu bildirmekle beraber Erdel kıralı Apafi Mihal beye de kendileriyle birlik olmak ve Türkleri arkadan vurmak için mektup yazmış ve Papanın beyannamelerinden göndermişti. Fakat Macarlar, Jan Sübyeskinin bu teşvikine bakmadılar. İkiyüz senedenberi alışmış , kanatları altında serbest yaşamış oldukları Türklerin aleyhine kılınç çekmeği yiğitliklerine yakıştıramadılar. Komranlılarlar Rabedeki düşman askerlerinin köprüleri kesmek için olan hücumlarını püskürttüler ve Kara Mustafa paşanın bozgun askerle oraya gelmesine kadar köprüleri korudular . Banagör ovası yine yüzbinlerce askerle doldu .

Viyana önündeki bozgunda bütün ağırlığımız düşmana kalmakla beraber, pek az esir vermemiz, muntazam bir surette çekilmemiz doğrusu yine Kara Mustafa paşa hesabına, Türkler hesabına büyük bir muvaffakiyettir .

Zavallı Kara Mustafa paşa Banagör sahrasına geldiği gibi hududun muhafazası icin elinden gelen tedbirleri aldı ve bu bozgunluğun önünü almak için o kış Belgratta kışlamağa avcı sultan Mehmetten müsaade istedi .

Belgrat etrafında avcılıkla meşgul olan avcı Mehmet, Viyana bozgunluğunu işidince Edirneye çekilmiş, Kara Musiafa paşanın Belgratta kışlamasına izin vermişti.

Merzifonlu , bu bozğunluğu iki kişiden biliyordu . Biri Kırım hanı Murat Giray, diğeri Bodin valisi Uzun İbrahim paşa. Murat Girayı hanlıktan azlettirdi. İbrahım paşayı da öldürttü. Uzun İbrahim paşanın cellâtlara : «Padişaha selâm söyleyin; bu adam beni haksız yere öldürüyor ; fakat sakın bnnu sadaretten azletmesin . Zira asıl islamın başına gelen bu musibete çare bulacak, açılan deliğe yama vuracak; düşmandan öç alacak yine ancak budur demiş.» Öldürülürken bile kendisince hak gördüğü sözü söylemekten çekinmemişti ki böyle faziletler ancak Türke mahsustur.

Bu elîm bozğunluk, Avcı Mehmedin etrafındaki adamlara yirmialtı , yirmiyedi senedenberi devletin bütün işlerini ellerine alan Köprülüler ocağı aleyhine söz söylemeğe meydan verdı. Hepsi birden Merzifonlunun aleyhine kalktılar ve o kabahatlı fakat muktedir vezirin öldürülmesine emir aldılar . Kapıcılar kâhyası Kazaz oğlu Ahmet ağa isminde birini Belgrada Merzifonluyu öldürmeğe gönderdiler . Mustafa paşa ise Sultan tarafından bana ne ceza vcrilecek diye gece , gündüz düşünmekte idi. Kazaz oğlu 1095 senesi muharreminin altıncı günü Belgrada yakın bir yere geldi. Yeniçeri ağası Tekirdağlı Mustafa paşa ile haberleşti ve o gece Belgrada girerek hükûmet konağında Merzifonluyu öldürdüler . Gövdesi Begratta gömüldü. Başı ise Edirneye getirilip avcı Mehmedin sarayı kapısında halka gösterildikten sonra yukarıda söylediğimiz Sarıca paşa mezarlığına defnolunmuştur . Binaenaleyh , Viyanadaki Şombron müzesinde Kara Mustafa paşanın başı ve iskeleti diye halka gösterilen baş ve iskelet Merzifonlunun değildir .

Merzifonlu Kara Mustafa paşanın doğduğu Merzifonda ve Kayseriye yakın İncesuda, İstanbulda, Edirnede büyük vakıfları olduğunu tarihler söylüyorlar , açık elli , bilgili bir adam olduğuna şahadet ediyorlar.

Avcı Mehmet, etrafını saran dalkavukların, yardakçıların sözlerine bakmayarak Kara Mustafa paşayı öldürtmeyeydi , hiç şüphesizki o azimkâr vezir, devrisi yıl Lehlilerin de, Avusturyalıların da haklarından gelecek , on yedi yıl süren o uzun ve kanlı savaşlar olmayacak , nice Türk illeri yıkılmayacak, milyonlarla Türkün kanı dökülmeyecekti.

Evet, o uzun cenk memleketimizin iliğini, kemiğini kuruttu. Anlatılamıyacak kadar zararlar verdi. Bu gün başı Edirnede Sarıca paşa mezarlığında gömülü olan Merzifonlu da bir çok müverrihlerin haklı haksız tenkitlerine uğradı .

Biz bütün bunlara işaret etmekle o canlı kanlı vezirin adını Altıok sahifelerinde saygı ile anmağı kendimize bir borç biliriz .

O. N.

Trakyada Kültür derlemeleri:

Maniler

-1-

Derleyen: F. Ş.

Ay doğar sini gibi
Salınır selvi gibi..
Benim bir tek yarim var
Bursanın gülü gibi...

***

Ay doğar ayazlanır.
Gün doğar beyazlanır..
Ben yarima gel derim
Hem gelir; hem nazlanır .

***

Altındır hokkam.
Gümüştür rakam.
Allahtır arkkam
Kimseden korkmam.

***

Derede urganım var
Kadife yorganım var...
Yarı sardığım gece
Karagöz kurbanım var...

***

Kale kaleye bakar
Kaleden bir kız bakar.
Gözleri güvem danesi
Ateşi beni yakar..

***

Kalenin ardı pınar
Elimi tutsam donar
Ne kız oldum; ne gelin
Yüreğim ona yanar...

***

Kaleden iniyordum
Çağırsalar dönüyordum.
Ateşle kibrit olsa
Üfleseler yanıyordum.

***

Kaleden iniş biniş
Çevresi dolu yemiş...
Yare yolladım yememiş
Kendisi gelsin demiş...

***

Ördek kaka; kaka
Boynunda gümüş halka.
Yarin geliyor deseler,
Altın veririm sadaka.,.

***

Yeşil sandık kilidi
Üstüne güller bürüdü.
Ben bu yari kazanınca
Göğüs tahtam çürüdü.

***

Yeşil sandık açamam
Tülden gömlek biçemem..
Padişah tahtını verse,
Ben o yardan geçemem..

Trakyada kültür derlemeleri:

Ata sözleri

-1-

Derleyen: O. N.

Abacı kebeci; sen neci
Aba da bir, diba da bir giyene; güzel de bir, çirkin de bir sevene
Acele ile yürüyen yolda kalır.
Acele işe şeytan karışır.
Acemi çaylak bu kadar uçar.
Acemi nalbant gibi kâh nalına vurur, kâh mıhına.
Acemi nalbant san'atı gâvur eşeğinde öğrenir.
Acı acıyı su sancıyı bastırır.
Acı kabağı kırağı yakmaz.
Acı patlıcanı kırağı yakmaz.

***

Acıyan doymam, susayan kanmam sanır.
Acıkan ne olsa yer; acıyan ne olsa söyler.
Acıkmış karnın kulağı olmaz.
Acıkmış kudurmuştan beterdir.
Acıyana acırlar.
Acıyan çok ama ekmek veren yok.
Acıyan uyumuş; acıkan uyumamış.
Aç aç ile yatınca ara yerde bir dilenci doğar.
Aç aman bilmez.
Aç anansa da kaç.

***

Aç ayı oynamaz.
Aç doymam, tok acıkmam sanır.
Aç esner, aşık gerinir.
Aç geğirir, tok seğirir.
Aç gezmekten tok ölmek yektir.
Aç gözünü, uyandır canını
Aç gözünü, yoksa açarlar.
Aç ile dost olma
Aç ile ecelli söyleşir.
Aç, kiminle olsa savaşır.
Aç, kılıca saldırır.
Aç köpek, fırını deler.
Aç köpek, kudurmaz.
Aç kurt, aslana saldırır.
Aç, kurt gibi saldırır.
Aç kurt, yavrusunu yer.
Aç mezarı yoktur.
Aç ne yemez; çıplak ne giymez.
Açı ığırtma; toku söyletme
Açın gözü ekmek teknesindedir.

***

Açın karnı doyar ama gözü doymaz,
Açın nazarı ekmekçiyi kurutur.
Açın üstüne dokuz yorgan örtmüşler de yine uyumamış.
Aça arpa ekmeği etten lezzetlidir.
Aç, ölmez; gözü kararır.
Aç ölmekten tok ölmek yektir.
Aç tavuk, ruyasında kendini buğday anbarında görür.
Açlıktan göbeğin taş bağlar.
Açlıktan kimse ölmez.
Açlıktan köpük kusuyor.

***

Açlıktan nefesi kokuyor.
Açlıktan ölmüş yoktur.
Açık ağız, aç kalmaz.
Açtırma çuvalın ağzını
Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.
Adadığı çok, verdiği yok.
Adamakla mal tükenmez.
Adam adama lâzım olur.
Adam adamı bir kerre aldatır.
Adamın iyisi alışverişte belli olur.
Adamın kıymetini adam bilir.
Adamın kötüsü olmaz; meğer züğürt ola.
Adamı kukla gibi oynatırlar.
Adam yanılmakla âlim olur.

İLK OKUMA İŞİ

İsmet paşa hazretlerinin ilk tahsil hakkındaki sözlerinden anlayoruzki çocukların ancak 1/3ü mekteplerdedir. Mektepte olanlarında ancak yarısı bir sene sonunda mektebi bitiriyor. Bu acı hakikat ülkümüze varılmasına nekadar büyük olduğu pek şayanı dikkattir. Demek yarınki neslide yazıyla söyliyemiyeceğiz. İstediklerimizde yoramıyacağız. Hâlbuki günün hâdiseleri o kadar çok karışık ki bunları ayrı ayrı herkese ânında duyuramazsak beklediğimiz ileriliğe varamayız. Fakat şimdi şununla teselli bulmalıyız ki bu en büyük yaramıza neşter vurulmuş ve sağıtılma çareleri çok dikkatla aranmağa başlanmıştır.

Okuması istenen iki kısım halk vardır. 1 - Okuma çağındakiler 2 - Bunun dışında kalan büyükler.

1 - Okuma çağında olanlar :

Şehirler, kasabalar, köyler. Büyük şehirler çocuğunun yarınki hayatını okumakta görür. Onun için çocuğunu mektebe yollar. Ve takip eder. Bunları okuma yönünden kazanılmış sayarlar. Mektepten birşey beklemez. Çocuğunun kazancına muhtaçtır. Yaşama masrafına bile dayanamıyan ebeveyin okutma masrafına dayanamaz. Bünyeleri cılızdır. Sıksık devamsızlık gösterirler. Okuma vesaitini elde edemediği için meyustur. Geri kalırlar. Bunün için de sene sonuna sınıfı geçemezler. Yıl boşa gider. Bu sınıf çocukların okuması için şunları yapmalıdır.

B- Okuma vesaiti defter, kalem, kitap, iş malzemesi, mektepçe temin edilmelidir.

B - Bunlara öğleleri yiyecek vermelidir. Sağlıklarını kurtarmalıdır

Çocuklar için şehirde okuma odaları açılmalıdır: Burada çocuk seviyesinde yazılmış kitaplar bulunmalıdırki çocuklarımıza okunacak kitabımızın sayısı çok azdır. Onun için durmadan çocuk kitabı yazdırıp bastırmalıdır. Buralarda çocukların okuma kabiliyetleri arttırılacağı gibi okuma zevki de arttırılmalıdır.

Ç - Okuma mecburiyeti kabili tatbik bir şekil ve ebeveyni hakikaten zarara sokacak bir miktarda olmalıdır.

D - Okur yazarlığın ameli değeri olmalıdır. Askerlikte müddet kısalığı ve askerliği bitirmek için bir okur yazarlık vesikası alması okuyanların yaşamak savaşında üstün gelişi canlı örneklere gösterilmelidir. Bu husus için mektepler ameli hayata çok ehemmiyet verecekleri gibi yazılan kitapların da okuyucularının bir işe yaraması lâlâzımdır. Ziraî, iktisadî, fennî, pratik bilgiler üzerine birçok kitaplar yazılmalıdır. Mecmualar çıkarılması. Bunların pek ucuz olması.

Meslek mekteplerinin iş adamı yetiştirmeleri bunların çoğalması. Bu günün meslek mektepleri yaşamak savaşında üstünlük verecek bir şey temin etmiyorlar : Meslek mekteplerinde yalnız sermayeye mütevakkıf işler gösteriliyor. Küçük san'atlara ehemmi-

yet verilmiyor. Bu temin edilirse bu mektep'erde talebe hücum karşısında kalacaktır. Netekim babalar ilkmektebi bitiren veya bitirmiyen çocuklarını bir ustanın yanına veriyorlar. Bu cinsten meslek mektepleri açılır ufak işler mukabilinde para da verir mahiyet alırsa bunlar talebe bulacağı gibi buralarda yavrusunun iş öğrenmesi için ebeveyin ilk tahsili vermeğe çalışacaktır.

F - Okumanın pratik faydalarını herkes tarafından iyi anlaşılması propagandasını yapmalı ve okurların okumıyanlardan farklarını iyi tespit ederek propagandalar yapmalıdır . Canlı gırafikler tespit etmelidir.

Kasabalar

Şehirler için söylediğim buraları içinde varittir. Diğer bir cihette kasabalarda bir sınıfı dolduracak talebenin bulunmaması bu sebeple sarfiyat mukabili verim alınamaması mes'elesi vardır . Bunun için kasabalarda az masraflı terbiyevî , sıhhî pansiyonlar kurmak çok muvafık olur. Bunlara talebe nakden olduğu kadar erzak mukabili de alınmalıdır. Bu pansiyonlarda yaşayışın birçok amelî bilgileri kazandıracak iş safhaları ile takviye edilmelidir. Çocuk boş zamanını hayvan bakmak, nebat yetiştirmek, küçük işler yapmak veya çevresini tanımak üzere sık sık tetkik gezintileri yapmalıdır. Bu pansiyonlar köy çocukları için olmalıdır. Böylelikle köy çocuklarına da okumak amelî , fennî çiftçilik öğretmek imkânları da elde edilmiş olur. Bu günkü yatı mekteplerinin yaşayışı bu ülküye göre yönden düzeltilmelidir.

Köy :

Köylerin az sayılı hanelerden teşekkül etmesi sebebiyle her birinde bir mektep açmak bu gün için kabil olmadığı, açılsa da kuvvet israfı olacağı açıkta olacağı gibi köylüyü ve onun çocuklarını okutmak zaruretinde olduğumuzda bu günkü kültür hayatının ön sınıfına katılmak isteyen bizler için bir hakikattır. Bnnun başlıca çaresi ya kasabalarda söylediğim şekilde pansiyonlu mektepler açmalıyız . Yahut bir kaç köyü birleştirerek oralarda kasabaların pansiyon şekline benzer ve amelî yaşayışa çok ehemmiyet verir yatılar kurmalıdır. Ve bu yatı mekteplerinin sonuna bir veya iki sınıf daha ilâve ederek amelî ziraat ve sıhhî yaşayış bilgileri vermelidir . Buradan çıkanların köylerinde verimli çalışmaları herkese örnek olacak mahiyeti almalı ve bunların bilgileri sonraları da müesseseleri tarafından sıkıca takip edilmelidir . Okuma çağında olan köy çocukları masrafı ailesine ait olmak üzere buralara sevkedilmelidir . Muhtaç olanlar içinde köyün umumî tarafından yardım temin edilmelidir. Her köy halkı müştereken köylerinden bir kaç çocuğun masrafını seve seve vereceğine şüphem yoktur.

Yetişkinlerin okuması :

Bunun için yetişkinleri çok okutacak çareler bulmalıdır. Köylüye mahsus gazeteler çıkmalıdır. Bu gazeteler köylüye göre yazılmalıdır. Ona hitap etmelidir. Bunlarda renkli resimler bol olmalıdır. Bu resimlerin altında kısa yazılar bulunmalıdır . Muhtelif köylerdeki ileri hareketler buralarda bahsedilmelidir . Bu gazeteler ucuz fiyatlarla köylere dağılmalıdır .

23 NİSAN

« Hayat demek mücadele, müsademe demektir . Hayatta muvaffakiyet mutlaka mücadele de muvaffakiyetle mümkündür . Bu da manen ve maddeten kuvvete; kudrete istinat eder bir keyfiyettir.»

Mustafa Kemal 23 Nisan 920

***

Tam on üç yıl evvel 23 Nisanda Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı . Türkiye Büyük Millet meclisinin açılışı Herhangi bir meclisin açılışından çok daha mühim; çok daha farklıdır. Bu açılış, kararan vatan ufuklarının açılışıdır.

23 Nisan Türkün tarihinde bir dönüm noktasıdır Türk'ün kendi benliğine kâim oluşunun huhukî ve fi'lî bir ifadesidir...

Bundan tam on üç yıl evvel Mustafa Kemal ne bahasına olursa olsun meclisin düşman ve Sultan te'sirinden uzak ve mâsun bir Anadolu şehrinde toplamasını istiyordu. Paşanın dürbin görüşlerine rağmen meclis İstanbulda toplandı. İstanbulun işgali ve Osmanlı meclisinin dağıtılması üzerine Mustafa Kemal 19 Mart 920 de bütün vilâyetlere bütün kol ordulara birer tamim ve emir göndererek fevkalâde salâhiyeti haiz bir meclisin Ankarada içtimaını; düşmanlar tarafından dağıtılan meclis âzasının bu yeni meclise iştirak etmelerini bildiriliyordu.

Bu yeni meclis, Türk milletinin hakiyki ifadesi olacaktı. Fevkalâde salâhiyetle toplanan meclis 24-25 nisan 920 de Mustafa Kemali meclis ve hükûmet reisliğine seçti.

İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi ; Mustafa Kemalin bir takriri üzerine dört umdelik bir esası kabul etti. Bu esaslara nazara Türkiye büyük millet meclisinin fevkinde hiç bir kuvvet yoktu . Mecliste mütekâsif millî iradeyi bilfiil vatan mukadderatına hâkim tanımak esası şarttı . 23 Nisan millîhâkimiyetin ilânı günüdür.

Millî hakimiyet ; vatandaşı kendi nefsi üzerine hâkimiyeti; istiklâlidir. Bu günün manâ ve mahiyeti çok büyük ve şümullüdür. İşte bu günkü güzel eserlerin temeli, millî hâkimiyetin ilânı ile kurulmuştur .

Bu eserlerin kurucusu dünkü Mustafa Kemal bu günkü Gazimizdir..

Ne mutlu ona...

Ne mutlu bizlere..

Köylü için romanlar yazılmalıdır . Bu romanlar kısa ve resimli olmalıdır . Kuvvet ve cesaret örneği yazıları, tarihî vak'a onları çok alâkalandırır.

Askere giden köylüyü orada okutmalıdır. Okumayanların askerlik müddetini arttırmalı veya okuyanların biraz azaltmalıdır.

Köylere onların yaşayışına dair yapılacak grafikler sık sık gönderilmelidir.

Her köyde birer okuma odası olmalıdır. Köye gelen gazeteler , kitaplar , ilânlar grafikler burada saklanmalıdır .

R..

Abone bedeli
Yıllığı 100 kuruştur.

Tanesi : 5 Kuruş

Mektuplar ve abone bedelleri şu adrese yollanır :
Akıncıoğlu İbrahim — C. H. F. reisi - Edirne

Edirne Vilâyet matbaasında basılmıştır .